

не, анализирајући и упоређујући, одстранили су уочљиве непрецизности и нетачности у презентираној документацији.

За историографију у Црној Гори, као и за сличне научне дисциплине, ова књига има још једну значајну особину. Она тематски и хронолошки надопуњује већ објављене збирке докумената „ЗАВНО Црне Горе и Боке“ и „ПАСНО“, које је раније приредио др З. Лакић, иначе један од рецензента ове књиге. Тиме се омогућава истраживачима да кроз објављене документе континуирано и хронолошки прате процес изградње и настајања државности Црне Горе у федеративној Југославији. Логично је претпоставити да ова збирка докумената оставља простор за следеће у хронолошком реду.

Без обзира на евентуалну дискутабилност методолошке основе на којој је заснована ова збирка докумената, намеће се закључак

да су овом књигом добили сви, а посебно институција која их је издала (јер је тиме трајно сачувала документе о свом раду), као и научни радници који ће највише и користити богато презентирану документацију.

Познато је да о својој прошлости знамо само онолико колико је сачувано трагова о њој. Убијеђени смо да је ова књига значајан прилог у том смислу. Самим тим она је већ оправдала своје настајање. Уз то, јавно публикување докумената из наведене прошлости најефикаснија је брана мистификацијама, псеудонауци и призивањима авети прошлости. Историјско наслеђе могуће је валоризовати само критичким промишљањем историјских извора. То није формални дуг према прошлости, већ много више дуг према будућности.

*Шербо Раодер*

## Ю. А. Писарев, ВЕЛИКИЕ ДЕРЖАВЫ И БАЛКАНЫ НАКАНУНЕ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Москва, „Наука“ 1985, стр. 286

Истакнути совјетски историчар Ј. А. Писарев добро је познат југословенској јавности, јер је објавио више радова који се односе на Србију и Црну Гору, а неки су објављени и у „Историјским записима“.

Књига Писарева је синтетична студија. Она обухвата период од три године уочи I свјетског рата који је почео 28. јула 1914. нападом Аустро-Угарске на Србију. Књига се темељи на богатој архивској грађи совјетских, југословенских архива, државног архива у Бечу, објављених едисија зборника грађе, совјетских, југословенских, аустријских, њемачких, британских, француских архива бугарске грађе итд. За писање студије коришћена је богата литература — око 160 јединица. Студија има увод, 11 глава са 45 поднасло-

ва, закључак, списак литературе, регистар личних имена и регистар географских имена.

Пажњу историчара, не само југословенских и совјетских него европских и шире, привлачи политика великих сила на Балкану првих двију деценија XX вијека, што је и разумљиво. На Балкану је и креснула варница првог свјетског рата.

Основну пажњу аутор је пократио аспекту спољнополитичке дјелатности великих држава. Писарев анализира, и то са успјехом, међународне односе и политику европских сила на Балкану. Он не запоставља ни економску политику. На основу богате архивске грађе и обимне литературе, Писарев је разоткрио и разголити експанзионистичке планове империјалистичких сила на Балкану,

посебно оних најагресивнијих, Њемачке и Аустро-Угарске. Разматрана је и политика Русије у југоисточној Европи, као и њена улога у стварању балканског савеза. Ипак је аутор велику пажњу покљонио и унутрашњој историји балканских народа, њиховој борби за независност, за сламање заосталог феудалног турског царства на Балкану и борби за независност, против агресије Њемачке

и Аустро-Угарске. У књизи је, у сразмјери, Црна Гора добро заступљена.

Не улазећи у појединости, наш је општи суд да је Писарев написао добру књигу, која чини значајан прилог већ доста обимној историографији о Балкану, а тиме и Србији и Црној Гори, за период XX вијека до првог свјетског рата.

*Новица Ракочевић*

Бранко Перуничкић, ПИСМА СРПСКИХ КОНЗУЛА ИЗ ПРИШТИНЕ  
(1890—1900)

Београд 1985, стр. 552

Издавачка кућа „Народна књига“ у својој библиотеци „Извори“ објавила је писма српских конзула Луке Маринковића, Бранислава Нушића, Тодора Станковића и Светислава Симића, који су своју сложену дипломатску мисију обављали у посљедњој деценији XIX вијека. Аутор је користио грађу из домаћих архива и публиковао обиље свједочанстава о приликама на Косову под османлијском влашћу. Детаљно су описана насиља над српским становништвом. У писмима су српски конзули помињали и силовања и насилна турчења православног живота. Чак ни самим конзулима није било лако, први српски конзул Лука Маринковић је убијен. Беспомоћно становништво је било присиљено или да трпи зулум или да се исељава у Србију. У уводном дијелу „Претходна разматрања“ (7—27) аутору су промакле мање омашке, које нијесу запазили ни рецензенти др проф. Јован Трифуновски и Богољуб Петковић, архивиста САНУ. На стр. 10 пише: „Ово у толико пре, што је граница између Турске и Аустро-Угарске била Сава и Дунав, граница дугачка и слабо контролисана“. Како се овај фрагмент односи на XVIII вијек, назив у те-

ксту Аустро-Угарска није одговарајући, него Аустрија. Аустро-Угарска је назив државе од аустроугарске нагодбе 1867. године. Сличну погрешку је аутор поновио на 11. страни. На истој страни стоји и оваква реченица: „У средњем веку, за владавине Турака на Балкану, вера је била једина идеологија која је зближавала људе“. Турци су поробили наше земље у 15. вијеку, наставили су освајања у XVI стољећу, задржавјући се до XIX и XX вијека у неким предјелима Балкана. Вриједи нагласити да је њихова владавина била присутнија у новом вијеку, а не у средњем вијеку, како је констатовао аутор. Па ипак, аутор је урадио краћи преглед историјских догађаја од времена турске најезде. Није пропустио да приложи уз књигу регистар мјеста, регистар имена и регистар турских и других мање познатих ријечи, а додао је и 44 фотографије, побољшавајући естетским средствима богатство у садржајности. Тако је историчарима и широкој читалачкој публици пружио могућност да дођу до вриједних спознаја о приликама на Косову у посљедњој деценији XIX вијека.

*Милорад П. Радусиновић*